

ŞEYH GALİP'İN HÜSN Ü AŞK ADLI ESERİNDE SOMUTLAŞTIRMA

Şükriye Simge KADEROĞLU*

Öz

Bu çalışmanın amacı, Sebki-Hindi üslubu ve somutlaştırma kavramı üzerinden, Şeyh Galip'in Hüsn ü Aşk adlı mesnevisinde bulunan somutlaştırmaları sunmaktır. Şeyh Galip'in tasavvufu, alegoriyi, sembolizmi bir arada sunduğu, en önemli eseri olarak kabul edilen, Hüsn ü Aşk adlı eserinde Allah'a ulaşmakta çekilen zorlukları kişiler üzerinden somutlaştırarak verdiği görülür. Somutlaştırma sanatı edebiyatımızda önemli bir yere sahiptir. Özellikle divan edebiyatında anlam derinliği, kapalı anlatım, imgeler ön planda tutulur; şiirin gücünü bu somut anlatımın verdiği düşünülür. Sebki-Hindi akımı da somut anlatımın ön planda olduğu bir akımdır. Bu akıma dahil olan sanatçılar aklın yerine hayalleri, açık anlatımın yerine kapalı anlatımı, anlam derinliğini tercih ederler. Bundan dolayı somutlaştırmanın Sebki-Hindi üslubu için de önemli bir sanat olduğu, somutlaştırmaya Nedim, Naili, Fehim gibi Sebki-Hindi üslubunu tercih eden dönemlerinin önemli şairlerinin şiirlerinde anlamı zenginleştirmek için sıkça başvurdukları görülür. Bu toplanan bilgiler dahilinde Galip'in, Hüsn ü Aşk mesnevisinde somutlaştırma örnekleri tespit edilip Şeyh Galip, Hüsn ü Aşk, Sebki-Hindi ve somutlaştırma hakkında gerekli bilgiler verildikten sonra Hüsn ü Aşk'ta bulunan somutlaştırma örnekleri çalışmanın sonunda sıralanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Somut, somutlaştırma, Şeyh Galip, Hüsn ü Aşk, Sebki-Hindi.

EMBODYING IN THE WORK HÜSN Ü AŞK OF ŞEYH GALİP

Abstract

The aim of this study is to present the embodiments found in the mesnevi of Şeyh Galip named Hüsn ü Aşk through Sebki-Hindi style and concept of concretization. Şeyh Galip presents Sufism, allegory and symbolism together and embodies the difficulties in reaching god through people in his most important work, Hüsn ü Aşk. The art embodying has an important place in our literature. Especially in divan literature, depth of meaning, closed expression, and images are kept in the foreground; it is believed that this concrete expression gives the power of poetry. Sebki-Hindi movement is a movement in which concrete expression is at the forefront. The artists included in this movement prefer dreams instead of reason, closed expression instead of open expression, depth of meaning. Therefore, it is seen that embodiment is also an important art for Sebki-Hindi style, and important poets of their periods who prefer Sebki-Hindi style such as Nedim, Naili, Fehim often apply to enrich meaning in their poems. Within this collected information, samples of Galip's embodiment in the Hüsn-ü Aşk mesnevi were identified and the necessary information about Şeyh Galip, Hüsn ü aşk, Sebki-Hindi and embodiment were given, and the samples of the embodiment found in Hüsn ü Aşk are listed at the end of the study.

Keywords: Concrete, concretisation, Şeyh Galip, Hüsn ü Aşk, Sebki-Hindi.

GİRİŞ

Şeyh Galip'in asıl adı Mehmet'tir. Galip mahlasıyla şöhret olmuştur. Mevlevilik yoluna giren şair, Galata Yenikapı Mevlevihanesi şeyhi olmuş, şair ve bestekar Sultan III. Selim'in takdirlerini kazanmıştır. Galip, edebiyatımızda Sebki-Hindi akımının en büyük üstatlarından biri olmuştur. Türk ve İran edebiyatını çok iyi bilen şair, eski manzum ve mecazları, sembolizmi hatırlatan bir giriftlik ve kapalılık içinde yenilemesini bilmiştir. Dili ağırdır. Bununla birlikte Türki-i Basit

* Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Eski Türk Dili, Yüksek Lisans Öğrencisi. simgekaderoglu@gmail.com ORCID: 0000-0002-5516-2694

tarzında yazdığı gazeli ve hece vezniyle yazdığı şarkısı XVI. yüzyılda başlayıp Nedim ile devam eden bir eğilimin, Galip'i de etkilediğini gösteren önemli bir örnektir. Galip divanını yirmi dört yaşında ortaya koymuştur. Divanındaki gazel, musammat ve şarkıları onun şairlik başarısını ortaya koymuştur. Galip ününü ise Hüsni ü Aşk ile kazanmıştır. Galip, Nabi'nin Hayriyye adlı eserinden daha güçlü bir mesnevi yazacağını ileri sürerek altı ayda Hüsni ü Aşk adlı eserini meydana getirmiştir. Hüsni ü Aşk Galip'in Tanrı aşkını anlattığı alegorik – tasavvufi eseridir. Kahramanların isimleri, ifade ettiği kavramlara uygun olarak seçilmiştir: Hüsni, Aşk, Sühan, Hayret (Kurnaz, 2011: 450). Aruzun mef'ülü mef'ülün mef'ülün fe'ülün kalıbı ile yazılmıştır.

Hüsni ü Aşk'ta olayların geçtiği mekanlarda önemlidir: Mekteb-i Edeb, Ma'na Mesiresi, Feyz Havuzu, Kalp Diyarı, İki Kuyu, Gam Harabeleri, Gam Çölü, Matem Sarayı, Çin ve Zatü'-süver Kalesi, Ateş Denizi, Hüsni'nün sarayıdır. Eserin coğrafi mekanı ile ilgili bilgi İslam diyarı ve Arap memleketinde geçmiştir. (Bayram, 2007: S:23, s.7-28)

Galip, ününü Hüsni ü Aşk mesnevisine borçludur. Hüsni ü Aşk aşkın farklı bir boyutunu ele alması yönünden diğer aşk mesnevilerini başarısı ile geride bırakmıştır. Eser Hüsni (Güzellik) ve Aşk'ın doğar doğmaz nişanlanmaları, beraber mektebe gitmeleri, birbirlerine aşık olmaları ve yollarına çıkan engelleri aşmaları üzerine kurgulanmıştır. Gayret, İsmet, Sühan, Hayret eserdeki diğer kahramanlardır. Hayret, sevgililerin buluşmasını engelleyen kadı, Sühan onları birleştirmeye çalışan yaşlı, Aşk'ın bakıcısı Gayret, Hüsni'nün bakıcısı İsmet'tir. Kavuşmaları için Aşk'ın Kalp Diyarına gitmesi ve yoluna çıkan engelleri aşması gerekmektedir. Böylece Aşk bakıcısı Gayret ile yola çıkar. Yolda pek çok engelle mücadele eder ve kaleye ulaşır. Aşkın güzelliğe kavuşması, sevenin sevgiliye kavuşması, tasavvufi olarak Allah'a ulaşma, sevgili ile bir olma, vahdet-i vücud kavramları alegorik bir şekilde verilmiştir. Hüsni: Ona ulaşma onunla bir olma çabası içinde olunan Allah'ı, Aşk: Allah'a ulaşmaya çalışan kulları, Sühan: Allah'a ulaşmaya çalışan insana yol gösterici olan, rehberi ifade etmektedir.

Eserde tasavvuf yoluna giren kişinin (salık), ilahi aşka (Allah'a) erişebilmesi için ne gibi güçlükleri aşması gerektiği sembolik bir biçimde anlatılmaktadır. (Kurnaz, 2011: 453)

Sebk-i Hindi

Hindistan'da Babürlü Devleti sultanlarından Ekber Şah'ın sarayda melikü's-suarâ makamını tesis etmesinden itibaren hükümdarların bazı şairleri bu makama getirmesi bölgedeki diğer şairlerin de ilgisini çekmiş, Safevî hükümdarlarından yakınlık göremeyen İranlı şairler biraz da bu sebeple Hindistan'a gelmeye başlamıştır. Unsûrî'nin bir beytine karşılık yüz köle veren Babürlü hükümdarının sanat zevki ve cömertliği yanında İran sarayının geride kalması maddi çıkar peşinde olan bazı şairler için de belirleyici olmuştur. XV. yüzyılın sonuna doğru İran'ın içtimai durumu farklılaşmış ve edebiyat dünyasında gazel sahasında Abdurrahman-ı Câmî'nin ortaya çıkmasıyla büyük bir değişim meydana gelmiştir. Bu yeni asırda Baba Figünî'nin geliştirdiği yeni üslup Sebk-i Hindi'nin çıkış noktası gibi değerlendirilirken bu gelişmeyi önemli saymayan ve bu üslupta Baba Figünî'nin fazla etkili olmadığını, asıl gelişmenin Hüseyin Baykara'nın Herat'taki sarayında Ali Şîr Nevâî ve Câmî gibi şairlerin eserlerinde ortaya konduğunu, oradan da Hindistan'a geçtiğini ileri süren araştırmacılar da vardır. Sebk-i Hindi üslubunun başlıca özellikleri belagat ve fesahat kurallarından uzaklaşmadan yeni, orijinal ve girift mazmunlar, ince hayaller, anlam kapalılığı, az kelime ile çok şey ifade etme olarak belirtilebilir. Böylece mananın söze hakim olduğu, muhayyilenin ön plana çıktığı ve şiirin karmaşık çağrışımlara açıldığı görülmektedir. Aşırı dereceye varan mübalağa, irsal-i mesel, istiare, teşhis, kinaye ve mecaz sanatları da bu tarz şiirde çok kullanılmış ve geliştirilmiştir. Bu özellikleriyle Sebk-i Hindi ıstırap ifade eden karamsar bir

felsefeyi terennüm etmiş ve daha çok gazel tarzında kendini göstermiştir. (İslam Ansiklopedisi, c.36; s:254)

Sebk-i Hindi; şiirde, aklın yerine muhayyileye önem vermiş, anlam inceliğine, derinliğine ve giriftliğine dayalı bir yapı oluşturmaya çalışmıştır. Sebk-i Hindi şiirinde tasavvuf teması yoğunluklu olarak işlenmiştir. Bu akıma katılan şairler özgün hayalleri ve anlam öğelerini anlatabilmek için yeni bir dil meydana getirmişlerdir. Yeni mazmunlar bulma Sebk-i Hindi'nin özelliklerinden biridir. Sözü uzatan edebi sanatlardan kaçınılmış, özlü anlatıma dikkat edilmiştir. Mensupları gerçeklerden kopmaları yönüyle eleştiriye uğramışlardır. Düşüncenin ön planda tutulması şiirde duyguyu azaltmıştır. Akım, Türk edebiyatında zengin hayallerin ve ıstırap temasının gelişmesini sağlamıştır. (Eflatun, 2012: 486-487)

Türk edebiyatında Sebk-i Hindi XVII ve XVIII. yüzyıllarda Nef'i, Fehim-i Kadim, Şehri, İsmeti, Naili, Nedim-i Kadim, Neşati, Rasih, Nabi ve Şeyh Galip gibi şairler üzerinde etkili olmuştur. Bunların çoğu Saib-i Tebrîzî'nin tesirinde kalmış ve onun tarzını benimsemiştir. Özellikle irsal-i meselde farklı ve orijinal bir üslubun doğmasında ve gelişmesinde büyük rol oynayan Sâib, edebiyatı fikri ve hakimane bir sahaya sevk etmek suretiyle Türk edebiyatında bir devir açmıştır. Sâib'in önemli ölçüde etkilediği Nabi'nin dilinde çokça örneği bulunan veciz ifadeler ve nükteler Sebk-i Hindi şiirinin karakteristik yönünü teşkil etmektedir. Hint üslûbu Nabi, Nef'i ve Naili'nin şiirlerinde bütün özellikleriyle bir arada değil ayrı ayrı özellikleriyle ortaya çıkmaktadır. Meselâ Nabi'de hikemi ve söylenmemiş yeni manalar şeklinde görülen bu etki Nef'i'de mübalağa sanatının çok fazla yer almasıyla belirginleşmektedir. Naili ve Şeyh Galip'te ise anlam derinliği ve orijinal mazmunlar ön plandadır. Sebk-i Hindi şairleri kendilerinden öncekilerin kelime ve tabirlerini kullanmakla beraber onlara farklı ve şahsi manalar yüklemiştir. Bu şekilde ortaya çıkan ferdilik bu şiir tarzının önemli yeniliklerindendir. Önceki şiirde nesne ve olaylar geleneksel kalıplar ve kabuller çerçevesinde ele alınırken Sebk-i Hindi'de şahsi intibaya daha çok meyledilmiştir. Böylece şiir ferdiyetin şeklini alır; mitolojik unsurlar, alışıl gelmiş hikayeler ve kalıplaşmış mecaz ve istiareler bile yeniden yorumlanarak şiirde yer bulur. Sebk-i Hindi şiirinde tasavvuf teması yoğun biçimde işlenmiştir. Bu konuda da orijinal hayal ve anlam unsurlarını ifade edebilmek için yeni bir dil kullanılmış ve yeni kelimelerle süslü bir üslup meydana getirilmiştir. (İslam Ansiklopedisi, c.36; s:254).

Somutlaştırma

Deyim aktarmalarının bu yaygın türü, her dilde olduğu gibi, hatta daha geniş ölçüde Türkçede görülen anlam olayıdır. Bu olayda temel olan, soyut kavramların, çeşitli durum, davranış ve duyguların somut göstergelerle dile getirilmesi, böylelikle daha canlı, elle tutulur, güçlü bir biçimde anlatılması eğilimidir. Türkçede bir dünya görüşünü, bir zihniyeti anlatmak, özellikle de bunu aşağılamak için Arapça kökenli, yerleşik, somut bir kavram olan *kafa* sözcüğü kullanılır: *Bu kafa değişmedikçe..., Ne kafa bu!* gibi kullanımlarda bu eğilim bellidir. Aynı zamanda kavrama ve anlayış yeteneğini belirtmek üzere *kafalı*, *kafasız* gibi türevlerinden yararlanır. *İğne*, *iğnelemek*, *taş*, *taşlama* gibi sözcüklerin yan anlamlarına bakarsak somut göstergelerle dile getirildiğini görürüz. (Aksan, 2016: 84-85).

Somutlaştırmanın en geniş ölçüde görüldüğü dil öğeleri, deyimlerdir. Bir durumu, olayı, bir davranışı dile getirmek üzere birden çok göstergenin bir araya getirilmesiyle oluşan deyimlerde soyut şeylerin anlatımı için somutlaştırmaya başvurularak çok canlı, etkili bir anlatım gerçekleştirilir. *baltayı taşa vurmak*, *ipin ucunu kaçırmak*, *kendi yağıyla kavrulmak*, *kabına sığmamak*, *tavsana kaç tazıya tut demek*, *kaş yapayım derken göz çıkarmak* gibi binlerce deyim;

olay, durum ve davranışları bir tiyatro sahnesinde sergilercesine canlandırarak anlatan öğelerdendir. Başka dillerde de aynı eğilime dayanan bu türden deyimler vardır ki, bunlar içinden az da olsa, anlatım açısından Türkçelerine yakın olanlara rastlanır. *pireyi deve yapmak*, Almandaca *sivrisinekten bir fil yapmak*, İngilizcede *köstebek kümesinden bir dağ yapmak* biçiminde bu koşutluğu gösterir (Aksan, 2016: 86).

Şiirde soyut kavramların somut unsurlarla ilişkilendirilerek ortaya konulması, Türk şiiri için pek de yeni bir uygulama değildir. Divan şiirinin başlangıcından bu yana şairlerin bu tür bir yaklaşım içinde oldukları bilinen bir gerçektir. Yunus Emre Divanı'ndan itibaren oluşturulan divanların hemen hepsinde soyut kavramların somut unsurlarla birlikte/bir tamlama içinde verildiği görülmektedir. Bu tür kullanımlar “alışılmamış bağdaştırma” olarak da tanımlanmıştır ve gerçekten soyut kavramların somut unsurlarla birlikte verilmesi, alışılmışın dışında uygulamalardır. (Demirel, 2005: 1)

Şiirdeki somutlaştırma usulü teşbih (benzetme), teşhis (kişileştirme) ve bilhassa istiare (iğretileme) sanatıyla birlikte kullanım alanına çıkmaktadır. Soyut kavramlarla ilgili zihni faaliyet, hedefe şaşırtıcı ve ilgi çekici derecede vararak okuyucu üzerinde etki bırakır. Bilindiği gibi istiare, kişinin kendi algıladığı ölçüde duygu ve etkilenmelerine bağlı olarak, küçük bir ilgi ve benzetme neticesinde zihnin bir tasavvur veya varlık yerine diğerini koyması durumudur. İstiarenin soyuttan somuta, somuttan soyuta, soyuttan soyuta, somuttan somuta geçiş yollarından dördüyle de teşhis sanatı yapılmaktadır (Yıldırım,2002, c.12, s:212).

Alegorik ve sembolik kullanımlar içeren eserlerin başta gelenlerinden biri de Kutadgu Bilig'dir. Yusuf Has Hacib tarafından yazılan bu eser, soyut kavramlardan olan adalet, baht, akıl ve akibeti belli şahsiyetlerin timsalinde somutlaştırmıştır. Divan şiirinin önemli bir kısmını oluşturan tasavvuftaki bir takım kavramların yine aynı düşüncelerle somutlaştırıldığı görülmektedir. Başta Mevlana'nın Mesnevisi olmak üzere daha sonraki hemen bütün mesnevilerde benzer anlatım yollarından istifade edildiği görülmektedir. Özellikle Hüsn ü Aşk mesnevisi, Hint üslubunun bir gereği de olarak, geleneksel motif ve kurguların ustaca tersine döndürülmesi örnekleriyle doludur. Bilindiği gibi bu üslubun bir diğer özelliği iyice işlenerek klâsikleşen imgelere karşı ironik bir tavır almaktır. Büyük mutasavvıflarımızdan Yunus Emre, halka hitap ettiğinin bilincinde olarak halkın dilini kullanmış ve anlaşılması zor soyut kavramları, halkın günlük hayatından seçtiği basit somutlamalarla anlatmıştır. Onun asıl sırrı bu somutlamayı çok iyi yapmış olmasındadır. Divan şiirinde soyut kavramların somut nesnelere ifade edilmesi, her şairde ve hemen her devirde görülen ve bilinen bir hadisedir. Divan şairleri öncelikle insana ait kavramsal özellikleri somutlaştırarak kullanmışlardır. Şüphesiz burada soyut kavramla somut nesnelere arasında akla ve mantığa dayalı bir takım ilgilerin olduğu da bir gerçektir. Akıl, gönül, hatır, ruh, nefis, kibir, gurur, gam, neşe, ıstırap, naz, cilve, lütuf, ihsan, cömertlik vs. insana has özellikler, sık sık bir takım somut nesnelere benzetilmişlerdir. Örneğin insanda varlığı kabul edilen gönül, Divan şiirinde daha çok aşkın gönlü olarak karşımıza çıkmaktadır. Bir takım benzetme ve ilgilerle gönül, kuş, ülke, şehir, köşk, ev, hücre, taş, şişe, kadeh, ayna vs. gibi hayatın değişik alanlarından pek çok şeye benzetilerek somutlaştırılmıştır. Yine nefis, kibir, benlik vs. kavramların somutlaştırılmasında olumsuzlaştırıcı bir tavır sergilenerek, bunların alt edilmesi çok zor olan hayvan veya canavarlara benzetildiği görülür. Aynı şekilde güzellik, iyilik, bereket ifade eden cömertlik, ihsan, lütuf gibi kavramlar somutlaştırılarak, çokluğun ve büyüklüğün simgesi olan bulut, yağmur, deniz, dağ gibi nesnelere benzetilmişlerdir. (Yıldırım, 2002,c.12, s:213).

Kutadgu Bilig'den Divan edebiyatının son dönemlerine, hatta günümüze kadar somutlaştırma şiirlerde anlamı zenginleştirmek, düz bir anlatımdan ziyade daha sanatsal bir söyleme sahip olabilmek adına kullanılmıştır. Günlük hayatta kullanılan neredeyse her kelime şiire alınırken daha derin anlamlar kazandırılarak şiire dahil edilmiştir. Aşk, sevgi, ihanet, mutluluk, hüzn, güzellik gibi.

Kur'an-ı Kerimde geçen ifadelerde de somutlaştırmaya örnek kavramlar bulunmaktadır. Kuran'da mahşer, araf, cennet ve cehennem olmak üzere varlığı kabul edilen ancak bilinmeyen ve görülmeyen varlık ve nesnelere ilgili somut örnekler sunulmaktadır. Netice itibarıyla bunlar insanların bildikleri ve tanıdıkları şeylerden çok daha farklı olmakla birlikte, onların zihinlerde belirmesi ve şekillenmesi için bilinen hayattan kesitler sunulmaktadır. Cennetin köşkleri, altından ırmaklar akması, ırmaklarının süt gibi beyaz, kar gibi soğuk, bal gibi tatlı olması; bağları, gölgelikleri gibi (Yıldırım, 2002,c.12, s:213).

Hüsn ü Aşk eserinde somutlaştırma örneklerinin yoğun olduğu bir mesnevi olduğu görülmüştür. Eserdeki şahıs isimlerinin (*Aşk, Hüsn, Sühan, Hayret, Hoşruba, Gayret, İsmet*) tamamı soyut kavramlardan oluşmaktadır. Galip, onları birer şahsiyet gibi düşünerek, somutlaştırarak bize sunmuştur. Acz, şeriat, fikret (fikirler), dil (gönül), Cebrail, Mikail, İblis, melekler, vahdet, Melahat (güzellikler), çarh (felek), himmet, irfan, gam (keder), kerem (cömertlik), kâam (nasip), evren, derd, ah, ümmid, iman, heves, emel, hilkat, ervah, haya, bela, hayal, mihnet, saadet, vahy gibi soyut kavramlar somut kavramlar ile somutlaştırılarak sunulmuştur. Muhît-i fikret “düşünce denizi”, Deryâ-yı melâhat “güzellikler denizi”, pay-ı himmet “himmet ayağı”, mevc-i gam “gam dalgası”, Bahr-ı kerem “cömertlik denizi”, düd-i Âh-ı hırman “yokluk ahının dumanı”, necm-i ümmîd “ümit yıldızı”, cünd-i belâ “bela askeri”, kulzüm-i heves “heves/arzu denizi”, mürğ-ı iman “iman kuşu”, arzu sarayı, Fülk-i felek “felek gemisi”, hisâr-ı Kalb “kalp kalesi”, Peymane-i vahy “vahiy kadehi” gibi örneklerde soyut kavramların somutlaştırılması tespit edildi.

Hüsn ü Aşk'ta Somutlaştırma Örnekleri

3

Ger hamdine yoksa hadd ü ihsâ

Şükr et ki zeban-ı acz gūyâ

- Ona şükretmeye hudut ve sayı yoksa da şükret ki acz dili konuşabiliyor.

4

Hamd eyle ki verdi şer-i mânâ

Tahmîd-i Hudâda acze fetva

- Şükret ki mana şeriatı Allah'a hamt etmede acze izin verdi.

12

Ammâ ki zebnâ-ı câzimiz var

Vasfında beynâ-ı aczimiz var

- Ama, aciz dilimiz ve Allah'ın vasıflarını anlatmak için aciz sözlerimiz var.

16

Bîhad eğer eylesek tahayyül

Zencîr-i sühan bulur teselli

- Çok tahayyül edersek, söz zinciri uzayıp gider.

17

Mecv urmağile muhüt-i fikret

Cüş eyledi hayret içre hayret

- Dalganın vurmasıyla düşünce denizi hayretler içinde coştı.

18

Min ba'd dil oldu mest ü medhüş

Akl eyledi bahr-ı nutku hāmüş

- Bundan sonra gönül kendinden geçti ve akıl, söz denizini susturdu.

20

Ol şhâ ki tahtı lâmekândır

Cârüpkeşi Kerübiyândır

- O şahın tahtının mekanı yoktur, melekler onun süpürgecisidir.

22

Cibril nevâline haberci

Mikâil anın vekil-i harcı

- Cebrail ona verilen ihsanın habercisi, Mikail onun kahyasıdır.

26

Birdir dedi âşinâ-yı vahdet

Mevc-i âhadiyyet Ahmediyyet

- Vahdeti bilen, vahdet ile peygamberlik dalgasının aynı şey olduğunu söyledi.

27

Çün “evvel-i mâ halak”tır ol nūr

Sânî-i Hudâ desem de mâzūr

- Madem ki o nur yaratılmışların ilkidir, ona Allah'ı takip eden desem mazurum.

28

Âdem ki cenâb-ı ül-beşerdir

Bâğ-ı nebevîde bir şecerdir

- Beşerin babası olan Hazret-i Adem peygamberlik bahçesinde bir ağaçtır.

29

Giryân olup oldu Nūh-ı Nevvâh

Deryâ-yı melâhatinde mellâh

- Nuh gözyaşları dökerek onun güzelliklerinin denizinde gemici oldu.

31

Şer'iyile edince tūğzenlik

İbrâhime düştü bütşikenlik

- Şeriatıyla silahlanınca, putları kırmak İbrahim'e düştü.

34

Tebşîr için kudümün İsâ

Tâ minber-i çarha çıktı gūyâ

- Onun geldiğini müjdelemek için İsa sanki ta feleğin minberine çıkmıştır.

35

İcâdı vücūd-ı kevne bâis

Ümmetleri sırr-ı ilme vâris

- Onun yaratılması, kainatın varlığına sebeptir; onun ümmetleri ilmin sırrına mirasçısıdır.

47

Yüz sürmeğe geldi hâk-i pâye

Dâ 'vetli bulundurlar alâya

- Bunlar ayağının toprağına yüz sürmeye geldiler; ululuklar katının davetlisi idiler.

49

Çün âb-ı hayât o şâm-ı Enver

Rengi siyeh idi mevci ahdar

- O nurlu akşam ölümsüzlük suyu gibi renkli ve yeşil dalgalıdır.

50

Ebrâver olup bahâr-ı nâsût

Cüş eyledi sebzezâr-ı lâhût

- İnsanlığın baharı bulutlanıp ilahi bahçe fişkırdı.

72

Çün bastı rikâba pay-ı himmet

Zin hanesi idi beyt-i vahdet

- Himmet ayağı üzengiye bastığında eyer kısmı birlik gökyüzüne çıktı.

74

Cüş eyledi çün muhût-i vahdet

Mâ'nâya mübeddel oldu sûret

- Birlik denizi taşı ve suret manaya döndü.

75

Hem sûrete girdi sırr-ı vahdet

Mâ'nâyı kadîm buldu sûret

- Birlik sırrı şekle büründü, ezeli mana şekil buldu.

78

Ervâh-ı rüsül cemâat oldu

Allâh bilür ne hâlet oldu

- Peygamberlerin ruhları cemaat oldu, o anda neler olduğunu Allah bilir.

91

Meb'ûsuna rehber oldu bâis

Açıldı der-i sipih-i sâlis

- Gönderen, gönderdiğine rehber olunca üçüncü göğün kapısı açıldı.

97

Kan ağlayıp etti özre âheng

Dāmān-ı sipihri kıldı gül-reng

- Merih kan ağlayarak af diledi, feleğin eteğini gül rengine boyadı.

119

Şeh-perr-i Sürüş ol şeb-i rāz

Hep Sünbüleden ederdı pervāz

- O sır gecesinde Cebrail'in büyük kanadı, hep Başak'tan uçmaktaydı.

122

Kavsine bakınca Zāl-i dehrin

Pek zā'fını gördü hāl-i dehrin

- İhtiyar dünyanın yay burcuna bakınca dünyanın halini pek zayıf gördü.

129

Açıldı der-i harīm-i ahde

Kurbet geri kaldı geldi vusla

- Vahdetin, kimsenin giremeyeceği kapısı açıldı; yakınlık geride kaldı, vuslat zamanı geldi.

139

Sultan-ı serīr-i mülk-i irfan

Seccāde-nişīn-i Şūr-i Yezdan

- O, irfan diyarının tahtında hükümdardır ve Allah'ın Arslanının seccadesine oturmuştur.

148

Abdāl-ı felek helāk-i aşkı

Mihr ü mehi Sīne-çāk-i aşkı

- Felek denen derviş onun aşkıdan helak olmuştur. Güneş ve ay onun aşkıdan sine-çak olmuşlardır.

159

Kalmıştı zebān-ı hāme hāmūş

Kılmıştı hezār mevc-i gam cūş

- Kalemimin dili susmuş, bin keder dalgası taşmıştı.

171

Bahr-ı keremin verā yoktur

Ol baharda dürr-i feyz çoktur

- Cömertlik denizinin ötesi yoktur, o denizde feyz incisi çoktur.

174

Meclis veli gülşen-i mahabbet

Bülbülleri yekser ehl-i ülfet

- Meclis ama, bir sevgi bahçesi, bülbülleri baştan başa dostluktan anlayanlar.

177

Ben mest-i sabūh-ı nükte-dānī

Vakt ise sabāh-ı nevcevāni

- Ben nüktedanlık şarabıyla mest idim. Vakit ise gençliğimin sabahı idi.

195

Afveyleyelim ki belki bilmez

Bir sürçen atın başı kesilmez

- Belki bilmez diye onu affedelim. Çünkü bir sürçen atın başı kesilmez.

198

Bāzār-ı cihānda kāmın almış

Meydān-ı sühanda nāmın almış

- Dünya pazarından nasip, söz meydanından şöhret almış.

225

Hiç aşktan özge şey revā mı

Sarf etmeğe gevher-i kelāmı

- Söz cevherini sarf etmek için, aşktan başka şey layık mıdır?

226

Dersen ki hezār olundu tekrār

Sahbā-yi bekadan olma bazār

- Eğer bu, binlerce defa tekrar edilmiştir, dersin, ebedilik şarabından bıkmam derim.

230

Gencūr-ı cevāhir-i sanāyī

Ol san'atı yok ki zevka rācī

- Sanat mücevherlerinin bekçisi, zevke hitap edecek sanatı olmayan biridir.

233

Bu nağmeye kim ben ettim āheng

Evvel beni kıldı zār u dil-teng

- Ben okumaya başladığım zaman nağme önce beni ağlattı ve gönlümü sıkıntıya soktu.

238

Bed-reng ise de kumāş-ı evren

Kalmaz yine kāle-i Halebden

- Evren kumaşının rengi kötü ise de yine Halep bezinden geri kalmaz.

243

Ser-levha-i defter-i fütüvvet

Ser-hayl-i Arab, Benī Mahabbet

- Kahramanlık defterinin başlığı, Arap kavminin önde geleni Muhabbet oğulları.

244

Ammā ne kabīle kıble-i derd

Bilcümle siyāh-baht ü rū-zerd

- Fakat ne kabile, dert kıblesi. Hepsi kara bahtlı ve sarı yüzlü.

247

Hargehleri dūd-i āh-ı hırman

Sohbetleri ney gibi hep efgan

- Çadırları yokluk ahının dumanıydı. Sohbetleri ney gibi iniltiydi.

267

Ahūları dūd-ı āh-ı ser-keş

Endāi siyāh şāhı āteş

- Ceylanları göğe çıkan ahlarının dumanıdır, vücutları siyah, boynuzları ateştir.

275

Dāğ-ı gamı gülfesān sanırlar

Kan ırmağın ergavan sanırlar

- Gam yarasını gül saçıyor sanırlar, kan ırmağını erguvan zannederler.

294

Geh zāhir olup hezār tehdīd

Geh mevc ürürdü bīm ü ümmīd

- Bazen bin tehdit ortaya çıkıyor, bazen korku ve ümit dalgalanıyordu.

295

Encüm arasında iktirānāt

Bārān-ı ferah tegerg-i āfāt

- Yıldızlar arasında yakınlaşmalar. Huzur yağmurları, bela doluları.

316

Bed'eyledi Aşk pi çü tāba

Bendoldu kımāt-ı ıztırāba

- Aşk, acı çekmeye başladı; ızdırap kundağına bağlandı.

317

Yaptırdı sipihr-i pür-felāket

Tābüttan ana mehd-i rāhat

- Belalı felek ona tabuttan bir istirahat beşiği yaptırdı.

321

Lerzişde idi o necm-i ümmīd

Āyīne içinde sanki hurşīd

- O ümid yıldızı, ayna içinde güneş gibi titriyordu.

373

İhsānına kör dilenci İblīs

Kaşmerbaşısı Aristetalis

- Şeytan onun ihsanına kör bir dilenci, Aristo ise onun baş soytarısı.

374

İklm-i belāda Şeyhülislām

Kavline terettüp etmez ahkām

- Bela diyarının şeyhülislamıdır, onun sözüne hiçbir hüküm yürümez.

382

Dendāne-i sin-i erre-sīmā

Eylerdi nihāl-i ömrin ifnā

- Testere görünüşlü sin, ömrünün fidanını yok ediyordu.

408

Derdi ki: “Acep bu çarh-ı āşüb

Ben hākini eylemez mi matlūb

- Kendi kendine şöyle söylenirdi: “Acaba bu dünyayı karıştıran felek, ben toprağını istemez mi?”

427

Bālā-yı bülendi mahşer-īcād

Kaddiyle belā-yı āsümān şād

- Uzun boyu mahşerde yapılmış, onun boyunu görünce gökyüzünün belaları sevinir.

437

Bāzūları Kevser-i muhalled

Engüşteri cevher-i mücerred

- Kolları ebedi Kevser ırmağı, yüzüğü saf bir mücevher.

440

Pistanı turunc-ı bāğ-ı hayret

Çeşmi o turunca mest-i hayret

- Göğüsleri cennet bağının turuncu, gözü o turunçlara hayretten mest.

458

Bizār-ı cefası mülk-i Efgan

Gülzār-ı edası şekeristān

- Efgan ülkesi onun zulmünden şikayetçi, şeker diyarı (Kandehar) onun üslubunun gülistanıdır.

475

Bir mäh-ruh-ı siyāh-çerde

Çün āb-ı beka verāa-yı perde

- O, perde arkasındaki ölümsüzlük suyu gibi, siyah yüzlü bir aydı.

477

Gülzār-ı gamında Hızır-ı mānā

Zehrabe-hor-ı hayāt-ı dünyā

- Gaminin gül bahçesinde manevi bir Hızır, dünya hayatının zehrini içiyordu.

478

Mağrūr nigāna ne kaabil

Cibril ola mürğ-ı nūm Bismil

- Mağrur bakışına Cebrail'in yarı boğazlanmış bir kuş olması mümkün değil.
479

Azrāl-i gamze āfet-i can

Fitne ana çeşmi bağlı kurban

- Azrail gibi yan bakışı cana bela; fitne ona gözü bağlı bir kurban.
492

Müjgāmı ki nūm cünbiş eyler

Bin cünd-i belā nümāyiş eyler

- Kirpikleri yarım hareket edince bin bela askeri gösteriye başlar.
500

Fitrākine beste mürğ-ı ūman

Zünnār güsiste rişte-i cān

- İman kuşu onun atının terkisine bağlı, can ipliği kopuk bir zünnardır.
504

Şeb-dīz-i sipihre mihri Hüsrev

Zinhānesi hāne-i meh-i nev

- Muhabbeti feleğin atına Husrev olmuş, atın eyeri de yeni ay.
530

Sākī kerem eyle bī-dimāğım

Pā-beste-i rişte-i ferāğım

- Saki lütfet, aklım başımda değil, feragat ipliğine ayağımı bağlamışım.
535

Başımdaki kulzüm-i hevestir

Sözden ne çıkar ki bir nefestir

- Başımdaki arzu denizidir. Bir nefeslik sözden ne çıkar.
536

Sākī meded et ki müstemendim

Bāzār-ı belāda gam-pesendim

- Saki, medet et dertliyim. Bela pazarında dert seçiyorum.
537

Lāzım bana nice nakd-ı güftār

Tā cins-i gama olam hırīdār

- Gamin iyisine müşteri olmam için bana epeyce söz akçası lazım.
539

Mey ver ki sühan hitāme erdi

Sermāye-i gam tamāma erdi

- Şarap ver ki sözüm bitti, gam sermayesi tükendi.

552

Bir gūne kurardı lūbet ü bāz

Satranc-ı gama bulurdu açmaz

- Ne türlü oyun oynasa gam satrancı açmaza girirdi.

555

Her gece misāl-i birm-i şeb-tāb

Bāğ-ı emele olurdu reh-yāb

- Her gece ateş böceği gibi emel bağının yolunu beklerdi.

565

Mehtāba olunca sāye-pīrā

Eyler idi ebr-i āhı bālā

- Mehtaba gölge olunca feryadının dumanı yükselirdi.

566

Bahtın dahi istemezdi bīdār

Şāyed vire hāb-ı yāre āzār

- Belki sevgilisinin uykusuna zarar verir diye bahtının uyanmasını bile istemezdi.

572

Sūz-ı gam ile edip müvāsā

Handan görünürdü şūle-āsā

- Gam ateşiyle dost olarak kendisini alev gibi güler gösterirdi.

581

Rıdvān-ı behişt-i āferīnīş

İnsānū'l- ayn-ı ehl-i bīnīş

- Hilkat cennetinin bekçisi basiret sahibi insandır.

586

Cennet gibi sebze cūş ber cūş

Eyler gül ü lāe nūş der nūş

- Cennet gibi yeşillikler her tarafta coşmuşlar, gül ve lale içtikçe içiyorlar.

634

Ol bāğ-ı behişt o hāk-i hürrem

Hāk idi ve līk hāk-i Ādem

- O cennet bahçesi, o mübarek toprak, topraktı ama, Adem'in yaratıldığı topraktı.

639

Rahşende cerāğ-ı nūr- tenzīl

Ferş-i Çemen anda bāl-i Cibrīl

- Parlak meşaleleri, ilahi nurları, çemen halısı orada Cebrail'in kanadıdır.

640

Şebbūları şeb-çerāğ-ı ūman

Gül-berk-i hazānı cevher-i can

- Şebboyları iman kandilleri, sonbahar yaprakları ise hayat cevheri.

642

Hurşîd-i dirâht-ı nûr-ı esbâh

Yapmış ana lâne mürğ-i ervâh

- Güneşe benzer sabah nurundan meydana gelmiş bir ağaçta, ruh kuşları yuva yapmışlar.

643

Şeh-perr-i sürüş berk-i eşcâr

Mânend-i gül-i enâr-ı gülnâr

- Ağaçların yaprakları melek kanatları gibi,nar ağacının meyvesi ise gül gibi.

679

Her bir sedefî defîne-i nûr

Çün pîle-i çeşm-i rüşen-i hûr

- Onun her sedefi, meleklerin ipek kozasına benzer parlak gözleri gibi bir nur hazinesi.

682

Deryûze ederdî görse suyun

Tesnûm dökêrdî âb-ı rûyun

- Eğer cennetteki Tesnim ırmağı onun suyunu görseydi, dilencilik ederek yüz suyu dökerdi.

689

Endîşesi şeb-çerâğ-ı irfân

Sır-daş-ı zamûr-i cân u cânân

- Fikirleri irfan gecesini aydınlatır. Ve sevenin, sevilenin kalbine sır ortağı olurdu.

832

Bu bey'ü şîrâdır etme âveh

Ver gonca vü al hezâr düzeh

- Bu bir alış veriştir, üzülme, bir gonca verir bin cehennem alırsın.

836

Gam hastasıyım esûr-i hicrân

Nabza göre şerbet eyle ihsân

- Gam hastasıyım, ayrılık esiriyim. Nabza göre şerbet lütfet.

837

Pâyende midir sipîhr-i bîdâd

Devr eyle direnge olma mû'tâd

- Zalim felek ebedi midir? Döndür, durmaya alışma.

839

Germ eyle hevâ-yı iştiyâkı

Şerh eyleyelim gam-ı firâkı

- Aşk havasını ısıt, ayrılık ızdırabını açıklayayım.

845

Gerdün gibi çevre kıldı himmet

Çekti ara yerde sedd-i firkat

- Felek gibi zulmetmeye heves ederek aralarına ayrılık duvarı çekti.

848

Seyret ki sipihr-i bi-vefâyı

Râhat komaz iki âşinâyı

- Şu iki sevgiliye rahat vermeyen vefasız feleğe bak.

866

Virân eden ârzü sarayın

İşteste eden ümîd pâyn

- Arzu sarayını yıkan, ümit ayağını kıran.

882

Ol dem ki seninle hemnefestim

Ser-mest-i piyale-i hevestim

- Seninle beraber olduğum vakit arzu kadehiyle sarhoştum.

958

Gam defterinin resîdi yoktu

Senden bana kâm ümîdi yoktu

- Şimdiye kadar gam defteri tamamlanmıyordu. Senden nasibimi almaya ümidim yoktu.

971

Kılmış anı mesvsim-i sabâda

Cübâr-ı hayâdan âb-dâde

- Çocukluğunda onu haya ırmağıyla sulamıştı.

987

Bilsem ki nedir bu sūz u gavgaa

Etmezdim esās-ı sabrı yağmā

- Bu yağma ve kavganın ne olduğunu bilseydim sabır mülkünü yağma etmezdim.

991

Yazık sana kim tebâh olursun

Âzurde-i tūr-i âh olursun

- Mahvolursun, sana yazık olur, ahımın okundan yaralanırsın.

1002

Söylettiğine olup peşimān

Gūş u lebe urdu muşt-ı hüsrān

- Söylettiğine pişman olup, ağzına ve kulağına hüsrān yumruğu vurdu.

1016

Efgaanını eyleme ziyāde

Nāmūs-u hayāyı verme bāde

- Fazla bağırma, haya ve namusun rüzgara gitmesin.

1019

Sır şâhtır ana ihtimâm et

Koğma ev içinden ihtirâm et

- Sır bir hükümdardır, ona hürmet et ve evinden kovma.

1041

Dedi ki: “Cenâb-i Aşk-ı yektâ

Bir merddir ol ki bî-muhâbâ

- Dedi ki, “O biricik Aşk korkusuz bir yiğittir.”

1076

Oldukça muhût-i gamda güm-nâm

Hüsn adın anıp bulurdu ârâm

- Gam denizinde kendini kaybettikçe, Hüsn’ün adını anıp sükunet bulurdu.

1077

Etmişti fûrb vâ’-d-i kemmûn

Bâğ-ı emele riyâz-ı lîmun

- Limon bahçeleri, emel bağına kimyon vaat ederek aldatmıştı.

1079

Vaktâ ki duyuldu kâr-ı firkat

Gönlünde kırıldı hâ-ı firkat

- Ayrılık haberi duyulunca, ayrılık dikenini gölünde kırılmış gibi oldu.

1081

Bilmezdi ki çarh-ı kâr nâsâz

Firkatte vere karâr nâsâz

- Zalim feleğin ayrılığa karar verdiğini bilmiyordu.

1102

Verdikçe nefes yem-i belâya

Sıgmazdı habâb-veş semâya

- Bela denizine üfledikçe, su damlacıkları gibi, gökyüzüne sıgmazdı.

1103

Dūzahda edince âh-ı serdi

Reşk-âver-i zemherîr ederdi

- Cehennemde soğuk bir ak etseydi, zemheri onu kıskanırdı.

1105

Geh söylenip âfitâba karşı

Âteş kor idi habâba karşı

- Bazen güneşe söyleyip sır damlasına ateş düşürürdü.

1106

Geh encüme eyleyüp nigâhı

Ol keşti yakardı berk-i âhı

- Bazen yıldızlara bakıp ahının yıldırımıyla o samanları yakardı.

1117

Çün bulmaya anda kimse rahat

Fülk-i feleğe gerek felâket

- Feleğin gemisinde kimse rahat etmedikten sonra batsın daha iyi.

1120

Lalası idi o bî-mecâlin

Ebriydi o gevher-i hâyâlin

- O hastanın lalası o hayal incisinin bulutuydu.

1145

Yoksa bunu sen kolay mı sandın

Gam leşkerini alay mı sandın

- Yoksa bu işi kolay mı zannetmiştin? Gam askerlerini alay mı sanıyorsun?

1162

Ben dahi seninle hem-süvârım

Kühsâr-ı belâda yâr-ı gârım

- Ben de seninleyim. Bela dağında mağara arkadaşımın.

1168

Çâk olmayıcak sade f ne kaabil

Olmak Güher-i murâd hâsıl

- Sedef çatlayınca arzu incisi ortaya çıkar mı?

1180

Bir dahi dehânım etmeyem bâ

Kalsın bu kafete tûti-i râz

- Bir daha ağzımı açmam; sır papağanı kafeste kalsın.

1246

Bin yıllık yol harâbe-i gam

Anın ötesi sarây-ı mâtem

- Bin yıllık yol, gam harabeleri, daha ötede matem sarayı.

1271

Bir dîve meğer o çâh-ı mihnet

Olmuştu makam-ı hâb-ı râhat

- Meğer o mihnet kuyusu bir devin rahat uykusunu uyuduğu yermiş.

1293

Gam meş'lidir bu sönmek olmaz

Can vermek olur da dönmek olmaz

- Bu, gam meşalesidir, sönmemelidir. Can vermek olur, ama dönmek olmaz.
1296

Bir nice zamanlar Aşk u Gayret

Kaldı orada esr-i mihnet

- Aşk ve Gayret orada bir müddet sıkıntıya esir olarak kaldılar.
1324

Ol rāh ki zikri geçmiş idi

Her gāmı megaak-i nāümīdī

- Evvelce bahsettiğimiz bu yolun her yanı ümitsizlik çukurlarıyla doluydu.
1369

Ağreb bu ki dondu rāh-ı efkār

Sekteyle gelirdi tab'a eş'ār

- İşin en tuhafı fikir yolunun donması oldu. Şiirler kabiliyete sekte ile geliyordu.
1370

Bilcümle sühan-verā hāmūş

Hum-hāne-i ma'nī eyemelemez cūş

- Bütün söz sanatkarları susmuş, bela meyhanesi coşmaz olmuştu.
1371

Gālib sana olamazlar enbāz

Ben şüle-i fikre eylerim nāz

- Ben fikir alevlerine naz ediyorum. Ay Galib sana kimse ortak olamaz.
1409

Āhına siper kılıp sipihri

Yād eyledi Hüsn-i mihr-i çihri

- Ahını göklere çarparak güneş yüzlü Hüsn'ü andı.
1443

Bāaz etti Sühan der-i hitābī

Bu tarz ile verdi kim cevābı

- Sühan sohbet kapısını açarak şöyle cevap verdi.
1445

Ol şāh-ı diyār-ı hüsn ü āndır

Feryād-res-i fütādegāndır

- O, güzellik ve cazibe ülkesinin şahıdır. Aşıkların feryadına yetişir.
1474

Çekmiş anı dāye-bahş-ı māden

Mürg-ı melekūt beyzasından

- Ona dadılık eden maden ocağı onu maneviyat kuşunun yumurtasından meydana getirmiş.

1527

Vaktâ ki cenâb-ı Aşk-ı bî-bâk

Gam deştine düştü arzûnâk

- Korku bilmeyen Aşk, arzusu ile gam çölüne düştü.

1529

Her gul-i belâ ki çıktı râha

Kıldı anı tu'me tığ-ı âha

- Yolunun üzerine çıkan gulyabanileri ahının kılıcına lokma yaptı.

1535

Geçti o yolu ecelden akdem

Kaldı geride saray-ı mâtem

- Ecel gelmeden o yolu geçti. Matem sarayını geride bıraktı.

1604

Bir sâhile erdi kim güzâ

Firdevs riyâznın bahârı

- Yolu bir kıyıya erişti ki burası cennet bahçelerinde bahar gibiydi.

1628

Çün cünd-i ferişte cümlesi pâk

Mânend-i sipâh-ı akl-ı derrâk

- Hayal ordusunun askerleri gibi tertemiz bir melekler alayı.

1691

Kaldı o gül-i harûm-i vuslat

Ol bâğda hemçü bûm-ı gurbet

- O vuslat hareminin gülü, o bahçede bir gurbet baykuşu gibi kaldı.

1694

Ol bâde-i sâfdan edip nûş

Deryâ-yı mahabbet eyledi cûş

- O saf şaraptan içip sevgi denizi coşmaya başladı.

1758

Kim Aşk'a hitâb edip o bülbül

Zencîr-i gama verir teselsül

- O bülbül Aşk'a seslenerek gam zincirini uzatıyordu.

1777

Buldu o zeminde tığ-ı âhı

Hepi tîr-ı duâ-yı subhgâhı

- O yerde ah kılıcını ve sabah duasının okunu buldu.

1800

Şeh-râhıma çıktı gül-ı hasret

Döndü geri gitti akl u hikmet

- Yolumun başında hasret devî karşıma çıktı. Aklımı ve tedbirimi aldı.

1816

Bir berkin içindeyim ki medhüş

Düzah nazarımda tıfl-ı âgüş

- Bir yıldırımın içinde öyle bir dehşete düşmüşüm ki cehennem gözümde kucaklanacak bir çocuk gibi.

1819

Olmuştu ol âfitâb-ı pür-tâb

Bu kulzüm-i ıztırâba gark-âb

- O parlak güneş gibi Aşk bu ıstırap denizine gark olmuştu.

1820

Cüş-âver edip yem-i telâşın

Deryâ deryâ dökerdi yaşın

- Telaş denizini coşturarak gözyaşlarını derya gibi dökerdi.

1822

Ol mâh-ı cihân hilâle döndü

Mihr-i şerefi zevâle döndü

- Dünyanın ay gibi güzeli hilale döndü, saadetin güneşi batmaya başladı.

1823

Sahbâ-yı sabâhati azaldı

Bir cür'a teh-i piyale kaldı

- Güzelliğin şarabı azaldı, kadeh dibindeki bir damla gibi kaldı.

1848

Şad cay şikeste şîe-i dil

Etmîşti o senglâhı menzil

- Gönül kadehi yüz yerinden kırılmış olarak o taşlığa yerleşmişti.

1857

Gayret nazarında düşmen-i cân

Gelmez diline ümîd-i cânân

- Nazarında gayret can düşmanıydı. Gönlüne sevgili ümidi gelmiyordu.

1893

Durma gidelim hisâr-ı Kalb'e

Arzet bunu şehriyâr-ı Kalb'e

- Durma, kalk, kalp kalesine gidelim, her işi kalp hükümdarına arz et.

1901

Hep gitti o za'f geldi kuvvet

Bîmâr-ı gama göründü sıhhat

- Aşk'ın bütün zayıflıkları gidip kuvvete geldi. Gam hastası sıhhatine kavuştu.

1902

Bir sözle açıldı gonca-i dil

Bir şem' ile rüşen oldu mahfil

- Bir sözle gönlün goncası açıldı. Bir mumla o yer aydınlandı.

1905

Ey sâki-i Cebreül-meşreb

Peymâne-i vahyim et lebâleb

- Ey Cebraül huylu olan sâki, vahy kadehini ağzına kadar doldur.

1919

Vâdi-i ferahda bir seyirdir

İnşâallah ki fal hayırdır

- Bu, neşe vadisine bir dolaşmadır. İnşâallah sonu hayırlı olur.

1942

Aşk oldu bu hâle mest-i serşâr

Etrâfını aldı cünd-i envâr

- Aşk bu halden tam bir sarhoş hale geldi, etrafını nur ordusu çevirmişti.

1967

Her gūşede nice bağ u bustân

Her birisi reşk-ı bāğ-ı Rıdvân

- Her köşede cennet bahçelerini kıskandıracak nice bağ ve bahçeler vardı.

2006

Filvâki' alıp o şâhı Hayret

Açıldı sürâdikaat-ı vuslat

- Gerçekten de Hayret Aşk'ı alınca vuslat perdeleri açıldı.

SONUÇ

Şeyh Galip, Hüsni ü Aşk adlı eseri ile döneminin en önemli şairlerinden olmuş, eseri bugüne kadar önemini korumuştur. Sebki Hindi'nin de önemli temsilcilerinden biri olmuştur. Galip, alışılmamış bağdaştırma, somutlaştırma, soyutlaştırma örneklerini bir arada kullanmış ve farklı bir üslup ortaya koymuştur. Eserinde kişi isimlerini; Aşk, Hüsni, Sühan, Gayret, Hayret soyut isimleri somutlaştırarak sunmuştur. İncelememiz neticesinde Galip'in en çok "gam" kelimesini somutlaştırdığı tespit edilmiştir. *Gam denizi, gam muhiti, gam kadehi, gam harabeleri, gam çölü* gibi pek çok yerde gamın somutlaştırılarak kullanıldığı görülmüştür. Ümit, bela, ah, haya, irfan, kerem, felek gibi soyut kavramların, ayrıca Kur'an-ı Kerimde geçen varlıklarını göz ile göremediğimiz varlıklar Şeytan, Azrail, Cebraül, cennet, cehennem, melek gibi kavramların da somutlaştırılarak sunulduğu tespit edilmiştir. Hüsni ü Aşk'ta olayların geçtiği mekanlarda da soyut isimler somutları ile sunulmuştur: Mekteb-i Edeb, Ma'na Mesiresi, Feyz Havuzu, Kalp Diyarı, Gam Harabeleri, Gam Çölü, Matem Sarayı birer somutlaştırma örneğidir. Galip'in, eserinin somutlaştırma örnekleri bakımından zengin bir eser olduğu görülmüştür.

KAYNAKÇA

- Aksan, Doğan (2009). Her Yönüyle Dil. Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Aksan, Doğan (2016). Anlambilim. Bilgi Yayınevi, Ankara.
- Bayram, Yavuz (2007). *Bildungsroman Örneği Olarak "Hüsn ü Aşk"*, İlmî Araştırmalar, S:23 (Bahar 2007), s.7-28.
- Bilkan, A. Fuat, İslam Ansiklopedisi, cilt:36; sayfa:254
- Demirel, Şener (2006). *17. Yüzyıl Sebki-Hindi Şairlerinden Naili ve Fehim'in Şiirlerinde Somutlaştırma veya Alışılmamış Bağdaştırmalar*, Turkuaz Yayınları, İstanbul.
- Eflatun, Muvaffak (2012). Eski Türk Edebiyatına Giriş, Yüzyıllara Göre Eski Türk Edebiyatı Tarihi, Akçağ, Ankara.
- İz, Fahir (2010) Sheikh *Ghalib*, (*Çeviren Süleyman Tülücü, Şeyh Galib*), Ankara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi 43. Erzurum, 259-289.
- Kurnaz, Cemal (2011). Eski Türk Edebiyatı. Berikan Yayınevi, Ankara.
- Küçük, Salim. *Türk Lehçeleri Sözlüklerinde Somutlaştırma Yoluyla Yapılmış Renk Adları*, Gazi Türkiyat.
- Okay, Orhan – Ayan, Hüseyin (2017). *Hüsn ü Aşk; Şeyh Galib*, Dergah Yayınları, İstanbul.
- Yıldırım, Ali (2002). *Nedim'in Şiirlerinde Somutlaştırma*, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt:12, Sayı: 2, Sayfa: 211-218, Elazığ.